

TIKUN OLÁM

Honnan jöttünk? Hová megyünk?

Szántó Péter barátom emlékére

TIKUN OLÁM

Honnan jöttünk? Hová megyünk?

KAS Kiadó, 2026

A KÖNYV MEGJELENÉSÉT TÁMOGATTÁK:

Heisler András, az Erzsébetvárosi Zsidó
Történeti Tár vezetője

Gallic Foundation
Szabó György, a Magyar-Zsidó Örökség
Közalapítvány elnöke

Dr Szunyogh Gábor egyetemi tanár
Szűts Balázs, Erzsébetváros kulturális alpolgármestere

Szerkesztette:
Daróczi Péter

A borítót tervezte:
Csorba Vera

ISBN 978-615-6915-75-7

Minden jog fenntartva

© Szunyogh Szabolcs, 2026
© KAS Kiadó, 2026

Tartalom

I.

- Amit nem tudunk, és nem is fogunk tudni soha / 9
- A zsidó lány, akit tarkón lőttek a Kremlben / 16
 - Egy földesúr Nagyváradon / 38
 - Lány kerékpárral / 48

II.

- Hogyan keletkezett a világ? / 61
- Bűnben fogantunk? / 69
 - Az özönvíz / 82
- Ábrahám legyőzte Héraklészt? / 112

III.

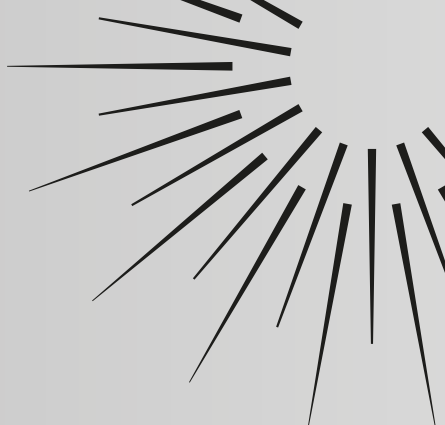
- Ki látta Istent? / 125
- Mire használták a rabbik az özönvíz legendáját? / 141
 - Járt-e Mohamed Jeruzsálemben? / 147
 - Mit akar az iszlám a zsidóktól? / 156

IV.

- Te zsidó vagy? És az mi? / 187
- Legyünk jók? De miért? / 203
- Mit tanít a Talmud, a kabbala és a tudomány?
 - Mi az élet értelme? / 220

I.

Amit nem tudunk, és nem is fogunk tudni soha

1066-ban egy normann főúr sikeresen szállt partra Angliában, és *Hódító Vilmos* néven brit uralkodóvá koronáztatta magát. Ez volt az utolsó eset, amikor támadó ellenséges katonának sikerült Albion földjére lépni.

I. Vilmos király sokat hadakozott, a szigetlakók lázadtak ellene, ő pedig válaszul ófrancia nyelven beszélő arisztokráciát pakolt az óangolul beszélő földművesek, a peasantek és yeomanek nyakába. Sokáig eltartott, míg ebből a viszálykodásból létrejött az angol nép.

A normann király az adót pénzérmékben kívánta beszedni, nem pedig terményekben, és mivel a kontinentális gyakorlat szerint ezekhez a kis csillogó korongokhoz a zsidók értettek, őfelsége *zsidókat hozatott francia földről*. Letelepítette őket különböző angliai városokban, általában közel egy főúri kastélyhoz, hogy amikor a helyi lakosságnak esetleg lincselésre támad kedve, be lehessen menekíteni őket a várfalak mögé.

A királyok védték a zsidókat. Jó okuk volt erre: a zsidók a brit lakosság 0,25 százalékát alkották, viszont ők adták a korona bevételeinek 10 százalékát.

Eleinte rendben zajlottak a dolgok, de aztán a zsidók elkövettek egy nagy bűnt, mert *meggazdagodtak*. Ezt a középkorban nem tolerálták sehol, de itt különösen élessé vált

a helyzet, mert a helyi parasztnak a normann urak szövegeseinek tekintették az izraelitákat. És amikor elkövetkezett az a szörnyűség, hogy a zsidók kőházakat építettek maguknak, akkor a gyűlölet fellángolt.

1144. március 22-én egy tizenkét éves norwichi szűcsinas, név szerint *William* eltűnt. Az esetről szóló leírás szerint egy ismeretlen férfi ajánlattal kereste meg *William* anyját, hogy tudna jó állást a fiúnak. Azt állította, ő a norwichi főesperes szakácsa, és a konyhán szerezne munkát a gyereknek. Ezután következett az első érdekes fordulat: a rejtélyes idegen fizetett az anyának *William*ért három shillinget. Miért nem az anya fizetett a munkaközvetítőnek?

A férfi elment a fiúval. Húsvét előtti kedden mindketten felkeresték *William* nővérét. A nővér valamiért gyanút fogott, és megkérte a lányát, hogy észrevétlenül kövesse őket. A páros bement egy zsidó házába. Ennyi a bizonyíték.

A gyerek holttestét *Mousehold Heath* mellett egy erdőben találták meg. *Mousehold Heath* kis település volt Norwichtól nem messze. A leírás szerint a fiú *kabátot és cipőt* viselt. Mit jelent ez a különös fogalmazás? Talán deréktól lefelé lemeztelenítették? A szülők a zsidókat vádolták, össze is verődött egy nagyobb tömeg, hogy megtámadják a zsidók házait, de a helyi normann főúr, *John de Chesney* a csatlósáival a csőcseléket szétkergette.

A történet itt véget is érne, ha a papok nem kezdték volna el az „igazság” keresését. Addig szították a tüzet, amíg a vád eljutott a királyig, aki a kedélyeket lecsillapítandó beígért egy vizsgálatot, de ez soha nem történt meg. Hagyta békében élni a norwichi zsidókat.

Öt évvel később érkezett a városba egy buzgó szerzetes, *Thomas of Monmouth*, aki szemtanúkkal való beszélgetés és hosszas kutakodás után megírta nagy művét „Norwichi Szent *William* élete és csodái” címmel (*Vita et Passione Sancti Willelmi Martyris Norwicensis*). Ez az irat tartalmazza az

első zsidók elleni vérvádat. Hitelességére, alaposságára jellemző, hogy a fiút szentnek nevezi, holott soha, sehol nem avatták szentté.

Monmouth szerint miután a szakács becsalta Williamet a zsidók házába, azok megkötözték, kopaszra borotválták, tüskékkel szurkálták, átdöfték az oldalát, majd keresztre feszítették, aztán a holttestét kidobták az erdőbe. A dolog azért nem derült ki, mert a helyi főbíró, akkori megnevezése szerint sheriffet, a normann lovagot, John de Chesney-t a ravasz izraeliták állítólag lefizették.

A könyv hatására a helyi püspök, *William de Turbeville* kiásatta a holttestet és a templom főoltára mellett temette el újra, ahol rögtön fel is lobbantak különböző titokzatos fények. Ezután néhány látomás és kisebb csoda következett. Évente egy színjátékot mutattak be a székesegyházban, amely szadista részletességgel ábrázolta, miként bántak el a gonosz zsidók az ártatlan keresztény fiúval. Vilmosról szentképek készültek, amelyek kalapáccsal és a fejében szögekkel ábrázolták. Ezeket a festményeket Anglia-szerte kifüggesztették a templomok falára.

Minek is lett volna ő a szentje? A cserzett bőrök cipelésének? Mert ezen kívül semmi biztost nem tudni róla. Egyetlen dolog tette a meggyilkolt fiút fontossá, hogy *a történetével fel lehetett szítani a gyűlöletet a zsidók ellen*, akik amúgy is rászolgáltak erre, hiszen kőházakban laktak.

Norwich egyike azoknak a középkori városoknak, amelyekről pontos és részletes térkép maradt fenn. Eszerint a zsidóknak ahhoz, hogy a holttestet eljuttassák az erdőbe, az egész városon át kellett volna cipelniük a tetemet. Ott folyt tőlük öt méterre a folyó. Miért nem *vízbe dobták* a megölt fiút, miért a gyanakvó és barátságtalan helyi lakosság házai között szállították a terhelő bizonyítékot? Miért kockáztatták a lebukást? Ez a kérdés az igazságkereső szerzetesnek nem jutott eszébe. Ahogy az sem, hogy alaposan

kikérdezze a rejtélyes szakácsot, aki nyom nélkül eltűnt. A szerzetes William nővérét sem faggatta arról, mit talált a férfi viselkedésében gyanúsna.

Elégé úgy tűnik, szexuális bűntény történt, William anyját az állítólagos szakács lefizette, a fiút elcsalta az erdőbe, ahol lemeztelenítette, megkínozta és megölte, majd gyorsan lelépett.

A rágalmozó könyv szerzője hivatkozik egy bizonyos *Theobald* szemtanúra. Ő kikeresztelkedett zsidóként nagyon igyekezett az egyház igényeinek megfelelni. Mindent megtett, amit kértek tőle. Szemtanúi hitelességét gyengíti, hogy az események idején bizonyíthatóan *Cambridge*-ben tartózkodott, és a két várost száz kilométer választja el egymástól.

Theobald azt állította, hogy a rituális gyilkosságot egy *eretnek szekta* parancsára követték el. A franciaországi Narbonne városban élt volna egy önjelölt messiás, aki sorsot vetett, hol és kik kövessék el a rituális gyilkosságot. Ez a véletlen jelölte ki az első tett elkövetésére az angliai Norwich várost. Az álmessiás levélben tájékoztatta erről a brit szigeten élő francia ajkú zsidó közösségeket. Ez a levél fontos bizonyítéknak számított, bár soha nem került elő. Arra pedig, hogy Narbonne-ban bármiféle *eretnek zsidó szekta* működött volna, semmi jel nem utal.

Tíz év múlva az 1154-ben keletkezett *Petersboroughi Krónika* már tényként írta le a feltételezéseket: *A norwichi zsidók vásároltak egy keresztény gyermeket húsvét előtt, és ugyanazokkal a kínzásokkal kínozták, mint amilyenekkel Urunkat, majd húsvétkor felakasztották a keresztre Urunk iránti gyűlöletből, majd elásták. Azt képzelték, hogy elrejtetik, de Urunk megmutatta, hogy szent vértanú volt, így a szerzeteseink megtalálták őt, és eltemették. Azóta csodákat tesz Szent Vilmos.*

Ettől kezdve egyre több megoldatlan gyermekhalált kezdtek a zsidók számlájára írni. Gloucesteri Haroldot (meghalt

1168-ban) és Bury Robertet (meghalt 1181-ben), valamint a lincolni Little Saint Hugh-t (meghalt 1255-ben) is állítólag a zsidók gyilkolták meg. Még nem tört ki a pogrom, de már jól előkészítették.

Nem kellett sokáig várni, hamarosan eljött a pillanat, amikor az időzített bomba felrobbant.

1190-ben az új király, *Oroszlánszívű Richárd* koronázására a zsidók is küldtek tisztelgő küldöttséget. A delegációt egy gazdag bankár, a York városából való *Baruch* vezette. Egy nemesember, *Richard de Malebisse* nagyobb összeggel tartozott neki, és nem tudott fizetni. Adóssága lenullázására a hitelező elpusztítása jó ötletnek látszott. Szervezett tehát egy „heccet”. Az ünnepségre érkező zsidókat megtámadták, megverték, harmincat meg is öltek, Baruchot letartóztatták, megkínózták és arra kényszerítették, hogy keresztelkedjen meg. A Szent Mária apátság priorától a William nevet kapta, ezt elfogadta, ezért életben hagyták. Másnap sikerült az ifjú uralkodó elé jutnia, könyörgött neki, hogy engedje meg, visszatérhessen ősei hitére. A jelenetet látva Canterbury érseke, Baldwin of Forde azt mondta: „Ha nem lesz keresztény, akkor legyen az ördögé”. Így néhány nap múlva Baruch meghalt.

Az Oroszlánszívű nem sokat törődött a dologgal, fontosabb ügy foglalkoztatta. Richárd király és szeretője, a francia király megesküdtek, hogy megszabadítják Jeruzsálemet a muszlimok hatalmától. Ez a szent vállalkozás iszonyú sok pénzbe került. Négyezer páncélos lovagot, íjászokat és nyílpuskásokat kellett felszerelni. Őfelsége azt tervezte, összesen százezer katonát fog áthajózni a tengeren. Úgyhogy a király brutális adókat szedtetett be az alattvalóitól, ez a társadalmi robbanás szélére sodorta az országot.

Baruch egy középangliai városban, Yorkban lakott. A pogrom kieszelője, az említett Richard de Malebisse nemesúr a yorki csőcseléket is felheccelte, hogy ostromolják meg

Baruch házát, mert a zsidók ölték meg Jézust. A tömeg neki is lódult a feladatnak, betörték a kaput, Baruch feleségét és gyerekeit megölték, miután megerőszakolták őket. De az áhított adósságlevél nem került elő. Ekkor már más adósok is, például *William Percy*, *Marmeduke Darell* és *Philip de Fauconberg* is követték Richard úr példáját, és az általuk vezetett yorki nép elindult a zsidónegyed felé, hogy szét-téphessék a fizetési kötelezettségüket bizonyító iratokat, továbbá fosztogassanak és öldökljenek.

1190. március 16-án a *pészach* előtti nap volt a *sabat hagadol*. A yorki izraelita közösség vezetője, *Josce* a királyi erőd, a Clifford-torony felé vezette a menekülő zsidókat. A vár fából épült, de biztonságosnak látszott. A parancsnok rázárta a kaput a zsidókra, majd átment tárgyalni a tüntetőkhöz, akik már készültek az ostromra. Amikor visszatért, a zsidók nem engedték be, mert arra gyanakodtak, el akarja árulni őket.

A parancsnok ezen nagyon megbántódott.

Bánatában visszatért az ostromlókhoz, és *valóban átállt hozzájuk*. Kőhajító gépeket hozatott, de a támadók annyira részek voltak, hogy összevissza lövöldöztek, és az egyik lövedék eltalált egy véresszájú antiszemita szerzetest, aki rögtön szörnyet is halt. A szerzetes halálát a zsidók számlájára írták, és az üvöltő, felfegyverzett tömeg megindult a Clifford-torony felé.

Néhány héttel korábban *Josce* meghívott egy francia vallástudóst, a Joigny-ből való *Jom Tov rabbit*, hogy tanuljanak tőle. *Jom Tov* neves talmudista, elismert jogtudós és híres költő volt, az egyik liturgikus versét, pijjutját, az „Ammon ken” című dalát évszázadokon át énekelték Nyugat-Európa askenázi közösségei *Jom Kippur*kor. Ő azt tanította, hogy az élet fontosabb, mint a vallási törvények, legyen szó bárkiről. Ha egy nem zsidó kerül bajba, és csak úgy lehet megmenteni, ha meg kell szegni a szombat szabályát, akkor meg

kell szegni. Ez a Jom Tov rabbi is ott állt a Clifford-toronyban a többi zsidó között, és kővé meredve bámulta, amint a tömeg halált üvöltve, fegyverekkel és fáklyákkal rohan feljük.

– Mit tegyünk, rabbi? – kérdezte Josce.

Senki nem tudja, mit felelt Jom Tov, bár számos leírás tulajdonít neki különböző költői mondatokat. Annyit tudunk, hogy nemcsak a zsidónegyed lángolt, hanem égett a vár és ordítva közeledett a lincselő tömeg. Aztán nagy nehezen betörték a kaput. Amikor bejutottak a várba, holttesteket találtak. Százötven zsidó ölte meg magát, hogy ne kerüljön a vérszomjas csőcselék kezébe.

Az eseményekről tudósító szerzetest annyira felháborította a zsidók erkölcsi nagysága, hogy csak „kanok” és „szukák” tetemeinek nevezte a halottakat.

A yorki Clifford torony köré 1992-ben sárga nárciszokat ültettek, húszezer nárciszhagymát. Talán azért, mert hat szírmuk emlékeztet a hatágú Dávid-csillagra. Van itt még egy virág, egy sárga rózsza, Anne Frank apja, Otto Frank által küldött rózsatő leszármazottja.

Richard de Malebisse-nek nem kellett megadnia az adósságát, egyébként már nem is lett volna kinek. A király nem sokat törődött azzal, hogy megbüntesse a felelősöket, elhajózott a Szentföldre, ott sokat hadakozott eredmény nélkül, viszont sikerült kiürítenie az államkincstárt. A zsidókat pedig rövidesen kiűzték a szigetországból. Anglia belezuhant a nyomorba. Száz évig tartó reménytelen polgárháború kezdődött. Minden tönkrement.

Így kezdődött.

Miért?

Több, mint nyolcszáz éve keresik a választ, de nem találják.

A zsidó lány, akit tarkón lőttek a Kremlben

Talán nem kellene megírnom ezt a fejezetet, ugyanis kussa, zűrzavaros és meghamisított a történelmi háttér. Mégis megpróbálom, mert bízom abban, hogy aki ezt a könyvet a kezébe veszi, nem sajnálja az időt, ha az igazság kiderítéséről van szó.

De mi is az igazság? Mi a „sztori”?

Egy kis zsidó lány története.

Egy ötvenkilós, megkínzott, becsapott, félvakra vert, megérszakolt, magára hagyott, tárgyalás nélkül kivégzett nőé, akinek a holttestét bedobták egy vashordóba, leöntötték benzinnel, elégették, hogy még emléke se maradjon. Elbántak vele, aztán sánta, vaksi boszorkányként ábrázolták, és röhögtek rajta.

A neve *Fanny Kaplan*. Arról nevezetes, hogy szembe szállt a történelemmel, azt is mondhatnánk, hogy próbálta megállítani a sors kerekét, meg akarta menteni Oroszországot.

1890-ben született hétgyermekes, vallásos zsidó családban. Szülőhelye *Volhínia*, a városka ma a nyugat-ukrajnai Volinyi területen fekszik. Testvérei közül egyedül ő nem tanulhattott szakmát. Sőt, egyáltalán nem járhatott iskolába, mert

nagyon szegényen éltek. Az apja, *Hájim Rojzman* tanította otthon, ugyanis ő *melamed* volt a helyi zsidó iskolában, a héderben.

Fanny – akkor még Feiga – megszökött otthonról, elköltözött a Fekete-tenger partján fekvő, nyüzsgő nagyvárosba, Odesszába. Tizenöt évesen betanított varrónőként kezdett dolgozni egy kalaposnál. Beleszeretett egy nála idősebb férfiba, akit eredetileg Jakov Schmidmannak hívtak, de a *Viktor Garszkij* nevet használta.

Talán eredetileg is aljas gazember volt Garszkij. Betörésekért, lopásokért büntették, de akkor fél Odessza lopásból élt. Úgy tűnik, Garszkij vállalt némi besúgói és provokátori feladatot is a cári titkosrendőrség, az Ochrana számára. Mindenesetre az tény, hogy Garszkij beépült az illegális ellenzék soraiba. A titkosrendőrség első számú közveszélynek a Szociálforradalmár Pártot tartotta, nem alaptalanul, mert ők egyik merényletet szervezték a másik után. Ez alkalommal Kijev katonai parancsnokát, Vlagyimir Szuhomlinov tábornokot akarták felrobbantani.

Garszkij készítette el a bombát. 1906. december 18-án szobát bérelt egy kijevi szállodában, a Kupecseszkaja Hotelben. Ide beköltözött a szeretőjével, a még fiatalkorú Rojzman-lánnyal. (Fannyt a cári titkosszolgálat több néven nyilván tartotta, általában *Fejga Hajmovna Rojtlatként*. A Feiga héberül ibolyát jelent. A valódi vezetékneve Rojtman, Reutemann vagy Rothman is lehetett, ő maga a mozgalomban vette fel a Fanny Kaplan nevet.)

December 22-én a megbeszélés szerinti jellel kopogott az ajtajukon az elvtárs, akinek a pokolgépet át kellett adni. Garszkij óvatosan behúzódott a szoba belsejébe, és Fannyra bízta, hogy nyomja a futár kezébe a csomagot, amiről Fanny-Feiga nem tudta, mit tartalmaz. A küldönc izgalomában elejtette a csomagot, és a pokolgép felrobbant.

A küldönc azonnal meghalt, Fanny megsebesült a karján és a lábán, elájult és összeesett. Garszkij elmenekült a szállodából. Ő nem sérült meg. Amikor Fanny magához tért, véresen lebotorkált a lépcsőn. Az utcán fogta el egy mesterember, aki átadta egy rendőrnek. A házkutatás során megtalálták a szobájukban Garszkij pisztolyát, az éles lőszerrel megtöltött Browningot.

Kevesebbért is akasztottak már a cári birodalomban.

Garszkijnak sikerült kapcsolatot teremtenie a letartóztatott Fannyval. Azt üzenté, hogy őt, mint felnőttet, halálbüntetés fenyegeti a merényletkísérletért, de Fanny, mint fiatalkeű kegyelemre számíthat, ezért arra kérté, vállalja magára az akciót.

Így történt.

1906. december 30-án Fannyt *halálra ítélték*, amelyet fiatal korára való tekintettel kegyelemből megváltoztattak *életfogytig tartó kényszermunkára*. Fanny megrémült és tiltakozni kezdett, a cári bíróság az ilyesmit nem kedvelte. Mint „különlegesen veszélyes bűnözőt” kéz- és lábbilincsben rakták fel egy marhavagonra, így tette meg a hetekig tartó utat a Bajkálön túlra.

Büntetésének letöltését a Szibéria kietlen részén fekvő, hírhedt *Málcev* börtönben kezdte.

Az örök megverték, kigúnyolták, alázták. Az unatkozó foglárók azzal vidámították fel magukat, hogy Fannyt meztelenre vetkőztették, és nyírfabottal verték, amíg el nem ájult. A kínzások miatt elvesztette a látását.

A Málcev börtön elosztóközpontként működött. Az akkor már alig élő, félvak Fanny Kaplant innen átszállították a végleges helyére, egy Bajkálön túli börtöntáborba, *Akatujba*, ahol ólom- és ezüstbányában dolgoztatták. Két évig tartott, amíg sikerült egy doktor elé kerülnie. 1909. május 20-án a Zerentui börtönkörzetben egy orvos megvizsgálta.

Kiderült, hogy olyan sokszor és annyira kegyetlenül megverték, hogy gyakorlatilag megvakult.

Eleinte az apja tudott neki csomagot küldeni, de a családjának 1911-ben elege lett Oroszországból. Kivándoroltak Amerikába. Ettől kezdve csomagot sem kapott. Fanny életét a vele együtt bebörtönzött nők gondoskodása mentette meg. Úgy tudott túlélni egyik napról a másikra, hogy rabtársnői segítették. Ez a kis csoport így nevezte magát: a „Hatocskák.” A „Sestyerka” egyik tagja Maria Szpiridonova volt.

Maria Alekszandrovna Szpiridonova az egyik legnagyobb orosz forradalmárnő, bár alig hiszem, hogy sokan hallottak volna róla. Keveset tud róla a közvélemény, még emléket is igyekeztek megsemmisíteni. Sztálin végeztette ki ítélet nélkül.

Szpiridonova 1884-ben született. Azért került börtönbe, mert 1906-ban a tambovi szociálforradalmárok helyi csoportjának tagjaként meggyilkolta a kegyetlenségéről hírhedt *Gavriil Nyikolajevics Luzsenovszkij* tartományi tanácsost. A merénylet után próbálta főbe lőni magát, de a testőrök kicsavarták a kezéből a fegyvert. A helyi rendőrsőn meztelenre vetkőztették, és a részeg fogdmegek két napon át szórakoztak vele. *Ez kiderült.* A rendőrségi bántalmazása világszerte felháborodást keltett. Szenvedései miatt ismert lett a neve külföldön is.

Több mint tíz évet töltött munkatáborban. Szabadulása után a forradalom egyik vezetője lett. A bolsevikok elme-gyógyintézetbe, majd börtönbe zárták, aztán büntetőtáborba került, onnan hozatta ki Sztálin, de csak azért, hogy főbe lövesse.

Szpiridonova együtt raboskodott a kis Fanny Kaplannal, és amennyire lehetett, vigyázott rá.

Az 1917 februárjában lezajlott orosz polgári forradalom egyik első intézkedéseként szabadon bocsátották a politikai

foglyokat. Az ártatlanul elítélt Fanny Kaplan *tizenegy év után*, 1917. március 3-án hagyta el a börtönt. Egy darabig Csitában lakott, aztán Moszkvába utazott, és egy gazdag kereskedő lányánál, *Anna Pigitnél*, Maria Szpiridonova első számú asszisztensénél kapott szállást.

Anna Pigit apja, a Dukat moszkvai dohánygyár tulajdonosa építtetett egy nagy bérházat Moszkvában, a *Balsája Szadovaján*. Fanny Kaplan itt lakott egy hónapig. (Ez a ház Mihail Bulgakov „A Mester és Margarita” című regényében Woland főhadiszállása. Bulgakov ismerte Kaplant, és úgy tisztelte, mint ártatlanul megnyomorított igaz embert.)

Maria Szpiridonova és Anna Pigit szereztek Fannynak orvosi beutalót a Fekete-tenger partján fekvő Jevpatorijába. Ez a város volt valamikor a nem rabbinikus judaizmus, a *karaita* ágazat központja. A karaitákat szinte mind meggyilkolták, ma talán pár ezer élhet még közülük Izraelben. Jevpatorijában gyógyiszapot használták a látássérültek gyógyítására. Fanny Kaplant ott kezelték a volt politikai foglyok számára létrehozott szanatóriumban.

Ezen a ponton akár még jóra is fordulhatott volna a huszonhét éves nő sorsa. Csakhogy közbejött egy végzetes véletlen. A helyi orvos elküldte Fannyt egy specialistához. A specialistát úgy hívták, hogy *Dmitrij Iljics Uljanov*.

Lenin testvére már orvostanhallgatóként csatlakozott az illegális marxista Rabocsij Szojuzhoz. Őt is letartóztatták, 1898-ben Tulába, majd Podolszkba száműzték. Végül a tartui egyetemen sikerült diplomát szereznie. Az 1905-ös forradalom idején orvosi segítséget nyújtott a szimbirszki sztrájkolóknak. Aztán belépett az Orosz Szociáldemokrata Munkáspártba, megválasztották küldöttnek a 2. kongresszusra. A forradalom győzelme után a rövid életű Krími Szocialista Tanácsköztársaság elnöke lett. Az 1930-as években visszaemlékezéseket írt híres bátyjáról, Leninről. A Szovjet-

unió Kommunista Pártja 16. és 17. kongresszusán küldöttként vett részt. Számos utcát neveztek el a tiszteletére. 1943-ban halt meg.

Dmitrij Iljics szerette a nőket. Megtetszett neki Fanny Kaplan. Viszonyt kezdett vele, aztán elküldte Harkovba dr. Girschman klinikájára szemműtétre. Ezzel a lány a *bolshevik titkosszolgálat látókörébe* került.

Fanny az operáció után a Krím-félszigeten (Szimferopolban) munkásképzési kurzusok vezetőjeként dolgozott. Lenin öccse szerezte neki ezt az állást. Fanny számára az Uljanov doktorral folytatott viszony súlytalan kaland lehetett, viszont véletlenül találkozott a harkovi pályaudvaron a régi szeretőjével, Viktor Garszkijjal, aki miatt tizenegy évet ült ártatlanul. Fellobbant köztük a régi láng, töltöttek is együtt egy éjszakát, de csak egyet. Reggel Garszkij közölte Fannyval, hogy a lány az évek során megcsúnyult és megöregedett, úgyhogy végtelenül sajnálja, de útjaik elválnak. És faképnél hagyta.

Amikor a Lenin elleni merénylet után letartóztatták Fannyt, feltették neki a kérdést, bűnösnek tartja-e magát. Furcsa választ adott. Azt mondta, igen, de nem azért, mert rálőtt Leninre, hanem mert Garszkij kedvéért eladta azt a kendőjét, amit Maria Szpiridonovától kapott, és úgy érezte, ezzel elárulta a barátnőjét.

„1917 kora tavaszán tíz politikai elítélttel szekéren utaztunk Akatujból Csitába. Hideg volt, a szél csapott az arcunkba, mindenki beteg volt, köhögött. Mása Szpiridonova nekem adta a kendőjét. Aztán Harkovban találkoztam Viktorral. ...Hogyan magyarázzam el? Elhatároztam, hogy elmegyek hozzá. És előtte elmentem a piacra szappant venni. Nagyon sok pénzt kértek a szappanért, és eladtam a kendőt. Megvettem ezt a szappant. Aztán reggel Viktor azt

mondta, hogy nem szeret. Visszatértem a kórházba, leültem egy székre, és be akartam burkolódzni a kendőmbe, mert mindig belebújtam a hideg melankólia miatt... De már nem volt kendőm, viszont ott volt ez a szappan... és én nem tudom megbocsátani magamnak..."

Ez volt a bűn, ami nyomasztotta a lelkét. Hogy eladta a Szpiridonova önzetlen segítségét jelképező kendőt a hitvány szerető, Garszkij kedvéért.

1918 nyarán Fanny otthagyta a Fekete-tengert, Moszkvába utazott, mert egy szociális forradalmár ismerőse a fővárosba hívta, hogy vegyen részt az SzR-párt VIII. Tanácsának ülésén.

Az SzR-név az orosz *szociálnüj revoljucionyér* rövidítéséből származik. Azt jelenti, szociális forradalmár. 1902-ben alakult meg ezen a néven egy párt Oroszországban. Fő céljuk az volt, hogy létrehozzák a demokratikus köztársaságot, és földhöz juttassák a parasztokat. Népszerűbbek voltak a bolsevikoknál.

1917. október 25-én (a Gergely-naptár szerint november 7-én) a petrográdi felkelés elűzte a Kerenszkij-kormányt. Kevesen tudják, mert ezt nem tanítják az iskolákban, de a forradalom győzelme után *általános választásokat* tartottak. 1917. december közepére 44 millió 443 ezer állampolgár adta le voksát. A választást az SzR-párt nyerte meg. A bolsevikokra csak 10 millió állampolgár szavazott (24 százalék), az eszerekre viszont 26 millió (59 százalék).

Az *Alkotmányozó Nemzetgyűlés* 1918. január 5-én ült össze a Petrográd melletti Tauriai palotában. Az orosz demokratikus erők száz év óta vártak erre a pillanatra. Ehhez képest egészen *abszurd körülmények között* szervez-

ték meg a kongresszust. Például annyira nem védték az épületet, hogy a megnyitás napján tolvajok hatoltak be a Tauriai-palotába, és leszerelték az ajtókról az összes rézkilincset.

A bolsevikok megpróbálták az akaratukat szavazás útján érvényesíteni, ez nem sikerült. Az SzR-párt vezetőjét választották meg elnöknek. Ezért a bolsevikok puccsot hajtottak végre, hajnalban véget vetettek a demokráciának. Az őrség parancsnoka, *Zseleznyakov* matróz közölte az eszer elnökkel, Viktor Csernovval, hogy elég volt a fecsegésből, menjenek haza.

Egy napig sem tartott Oroszországban a parlamentarizmus.

Másnap legalább százezer felháborodott petrográdi munkás vonult az utcákra. A bolsevikok közéjük lövettek, hatvanan holtan maradtak a kövezeten. Nemcsak Pétervárott fogadta géppuskatűz az Alkotmányozó Nemzetgyűlés védelmében felvonuló tömeget, hanem négy nappal később a moszkvai tüntetés résztvevői is ugyanígy jártak. A bolsevikok semmibe vették a választási eredményeket és a saját korábbi ígéreteiket is.

1918. január 18-án merényletet követtek el Lenin ellen. Életét az autóban vele utazó svájci származású funkcionárius, *Fritz Platten* mentette meg, aki leszorította Lenint az ülés alá, a golyó így őt találta el. (Plattent később Sztálin elvitette egy munkatáborba, majd 1942-ben megölette. Stílusosan Lenin születésnapjára, április 22-ére időzítette a kivégzést.)

Augusztus 30-án reggel lelőtték Mojszej Urickijt, a petrográdi Cseka vezetőjét. Ugyanezen a napon, 1918. augusztus 30-án este három pisztolylövés megsebesítette Lenint. Ezt a két merényletet használták fel a bolsevikok arra, hogy bevezessék a *vörös terrort*, ettől kezdve bárkit gyűjtőtáborba lehetett hurcolni, és ki lehetett végezni tárgyalás és ítélet nélkül.

És itt kerül a képbe szegény kis Fanny Kaplan, a félvak lány, az újságpapírral kitömött cipőjében, kezében egy aktatáskával és esernyővel. Azt állították, ő a merénylő. Elfogták, megverték, pincébe zárták. És ez a kigúnyolt, rettentően megnyomorított magányos kis zsidó lány a Cseka börtönében igazi hősként viselkedett.

Mi történt tulajdonképpen?

1918. augusztus 30-án a nap azzal a hírral kezdődött, hogy Petrográdon lelőtték az ottani Cseka vezetőjét, *Mojszej Solomonovics Urickijt*. A Cseka („Különleges bizottság az ellenforradalom és a szabotázs elleni harcra”, Чрезвычайная комиссия по борьбе с контрреволюцией и саботажем) a bolsevikok terrorszervezete volt. A Csekát a lengyel származású *Felix Dzerzsinszkij* vezette. Ő azonnal elutazott Moszkvából Petrográdba.

Hamar kiderítette, hogy *nem politikai merénylet történt*, hanem *szerelmi bosszú*. Petrográdban a bolsevikok kivégeztettek egy *Viktor Pereltsveig* nevű katonatisztet. Pereltsveig homoszexuális volt, a szeretőjét *Leonid Kannegissernek* hívták. A halálos ítéletet Urickij írta alá. A huszonkét éves műegyetemi hallgató és költő Kannegisser, Marina Cvetajeva, Oszip Mandelstam és Szergej Jeszenyin barátja 1918. augusztus 30-én reggel elbiciklizett a Belügyi Népbiztonság épületéhez, megvárta, amíg Urickij tíz óra körül megérkezik, aztán lelőtte. Próbált megszökni, berohant a brit nagykövetségre, ott felvett egy hosszú kabátot, majd ebben az áruházban kiszaladt a hátsó kapun, de felismerték. Tüzet nyitott az őt üldöző Vörös Gárdistákra, de elfogták.

Moszkvában a biztonság kedvéért lemondták a vezetők összes nyilvános szereplését, hiszen csak másnap érkezett a hír, hogy Kannegisser nem politikai okból ölt, hanem a